

Od Redakcji

Proponowany projekt wchodzi w zakres szeroko pojętej komparatyki literackiej, ze szczególnym uwzględnieniem metakrytyki i badań intersemiotycznych. Jego celem jest zestawienie najważniejszych, powstałych w XX wieku, polskich tekstów teoretycznych poświęconych zagadnieniu korespondencji sztuk plastycznych i dzieł literackich oraz usytuowanie ich w kontekście badań światowych.

W książce zostały zaprezentowane i porównane prace podejmujące zagadnienia takie, jak: miejsce literatury w sztukach pięknych, malarstwa w literaturze, reinterpretacja wątków oraz motywów literackich w malarstwie i rzeźbie (i *vice versa*), stosunek krytyki do zjawisk z pogranicza literatury i plastyki, rola refleksji nad związkami pomiędzy literaturą a sztuką w badaniach komparatystycznych, kwestia „przekładalności” różnych systemów znaków, „narracyjności” dzieła plastycznego i „malarskości” literatury, itp.

Kluczowy dla całości książki jest wybór prezentowanych tu tekstów uznanych przez Redaktorki za najbardziej reprezentatywne dla różnych dwudziestowiecznych ujęć metodologicznych (od strukturalizmu po ikonologię). Ich autorzy są przedstawicielami wielu dyscyplin (historia sztuki, filozofia, literaturoznawstwo), dzięki czemu kwestia powinowactwa i zależności sztuk plastycznych i literatury podlega w zbiorze wieloaspektowemu oglądowi. W wyborze znalazły się prace autorów znanych i cenionych na całym świecie, którzy poświęcili całe dzieła badaniom intersemiotycznym (jak J. Białostocki, P. Skubiszewski, M. Porębski), jak i takich, którzy zajęli się tymi zagadnieniami akcydentalnie. Wiele z przywołanych tu koncepcji znalazło kontynuację w najnowszych rozważaniach dotyczących relacji między sztukami plastycznymi a literaturą (szczególnie w popularnych ostatnio badaniach nad ekfra-

zą), inne nie zostały podjęte. Wszystkie zamieszczone tu prace okazały się jednak na tyle istotne, by mocno zaznaczyć swe miejsce w polskich badaniach. Ich konfrontacja w planowanej książce ma – w zamierzeniu autorek wyboru – ukazać najistotniejsze tendencje rysujące „panoramę” polskich koncepcji teoretycznych dotyczących związków między sztukami. Są tu teksty omawiające pewne zagadnienia na dużym poziomie ogólności, ale i takie, które prezentują zjawiska na konkretnych przykładach, przy czym przykłady te nie są przedmiotem badania same w sobie, ale służą jako ilustracja danej metody. Celowo pominięte zostały prace ważne dla kwestii korespondencji sztuk, ale mające charakter praktycznej analizy, sytuujące w centrum konkretne dzieła, a więc takie, których nie można uznać za prezentację jakiejś teorii, a raczej za propozycję lektury.

Proponowana „panorama” składa się z tekstów rozproszonych, pełniących w swych macierzystych kontekstach różnorakie funkcje: z rozdziałów wchodzących w skład książek autorskich lub zbiorowych czy tomów pokonferencyjnych, z artykułów i esejów zamieszczonych w czasopiśmie naukowych. Teksty te nigdy dotąd nie zostały zebrane, a ich odnalezienie – ze względu na czas wydania i niski nakład pierwodruków, a przede wszystkim ze względu na wspomniane rozproszenie – nastrocza niejednokrotnie trudności. Panorama refleksji badawczej nad korespondencją sztuk w kształcie zamierzonym przez Redaktorki nie została dotychczas w Polsce dokonana, a wydaje się konieczna zarówno w pracy naukowej, jak i dydaktycznej w zakresie szeroko rozumianej komparatystyki.

Układ tekstów podyktowany jest kontekstem, w jakim ich autorzy odczytują zagadnienie relacji między dziełem sztuki a literaturą. Zostały one podzielone na trzy grupy. Pierwsza część dotyczy rudymenarnych kwestii związanych z dziełem sztuki, jego ontologią i związanymi z nim wartościami estetycznymi i pozaestetycznymi w ujęciu diachronicznym. Znalazły się tu prace znanych i cenionych na świecie filozofów, estetyków oraz historyków sztuki (W. Tatarkiewicza, P. Skubiszewskiego, W. Stróżewskiego, S. Morawskiego, M. Wallisa i E. Wollckiej), które wpłynęły na późniejsze koncepcje polskich badaczy. Jest to część otwierająca całą prezentację, bowiem od przyjęcia określonego stanowiska w kwestii rozumienia dzieła sztuki zależy to, w jaki sposób będzie ono konfrontowane z dziełem literackim.

Właśnie sposoby tej konfrontacji, poszukiwania miejsc wspólnych wyznaczają następną grupę prac, które podejmują zagadnienie semiotyki sztuki i zjawiska korespondencji między jej rozmaitymi dziedzinami i systemami komunikacji. Część ta składa się z dwu podrozdziałów, z których pierwszy zawiera teksty eksponujące wspólne elementy obrazu i słowa jako znaków odsyłających do desygnatów wykraczających poza dzieło, dotyczących symbolicznego wymiaru tych znaków z perspektywy zarówno ogólnej teorii znaków i teorii literatury (R. Ingarden, E. Balcerzan, S. Wyśłouch), jak i historii sztuki (M. Porębski, J. Białostocki, M. Wallis). Na podrozdział drugi składają się teksty, których autorzy (H. Markiewicz, T. Chrzanowski, M. Poprzęcka, A. Kowalczykowa) rozważają kwestie wzajemnego oddziaływania dzieła literackiego i plastycznego.

W końcu ostatni blok stanowią prace dotyczące zagadnienia literackości dzieła sztuki z jednej strony i malarskości literatury z drugiej, problemu przekładu jednego systemu znakowego na drugi, zastosowania metod analitycznych historyka sztuki do badania dzieła literackiego i odwrotnie – narzędzi poetologicznych do badania dzieła plastycznego (L. Kalinowski, J. Białostocki, J. Jarzębski, M. Porębski, S. Wyśłouch, W. Okoń, D. Kudelska, W. Ławniczak).

Prezentowana publikacja może pełnić funkcję pomocy zarówno dla badaczy, których praca przekracza granice jednej dziedziny, jak i studentów różnych specjalności włączających w zakres swych zainteresowań zagadnienia z pogranicza sztuk.